

JÓLÉTI RENDSZEREK TERVEZÉSE EGY MÁSFÉLFOKOS JÖVŐÉRT

SZAKPOLITIKAI ÖSSZEFOGLALÓ

A projekt az Európai Unió Horizont 2020 kutatási és innovációs programja támogatásával jött létre, a 101003880. számú támogatási szerződés révén.

A tartalomért kizárólag a szerzők viselik a felelősséget. Nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió véleményét. Sem az Európai Éghajlat-, Infrastruktúra- és Környezetvédelmi Végrehajtó Ügynökség (CINEA), sem az Európai Bizottság nem felelős a benne foglalt információ felhasználásáért.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A fenntarthatósági vitákban a politikai döntéshozók és a témáról kommunikálók a társadalmi és a környezeti eredményeket gyakran különálló, ha nem ellentétes célokként kezelik (Fritz & Koch, 2019; Otto & Gugushvili, 2020). Az éghajlatváltozás mérséklésére vonatkozó célkitűzések teljesítése mellett ez gátolja a fenntarthatósági célok megvalósítását, és korlátozza a mindenki jólétének növelésére irányuló erőfeszítéseket is. Ezért rendkívül fontos a jóléti és az éghajlatvédelmi szakpolitikák közötti szinergiák azonosítása és a társadalmi-ökológiai problémák közös megközelítésének kidolgozása. Jelen szakpolitikai összefoglaló olyan jóléti szakpolitikákat mutat be, amelyek az egyenlőség és a jólét javításának, valamint a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésének lehetséges megoldásai. A szakpolitikák listája az "EU Másfélfokos életmód" c. Horizont 2020 projekt keretében végzett átfogó szakirodalmi áttekintés és szakértői konzultációk alapján készült. Különösen a munkaidő-csökkentés és az egyetemes alapszolgáltatások tűntek ki, mint rendkívül kívánatos és megvalósítható szakpolitikai megoldások. Ezek a lehetőségek alapvető fontosságúak a Párizsi Klímaegyezmény és az Európai Unió Green Deal célkitűzéseinek eléréséhez, miközben csökkentik a társadalmi feszültségek kockázatát.

Mind a munkaidő-csökkentéssel, mind az egyetemes alapszolgáltatásokkal kapcsolatos szakpolitikák erősen kontextusfüggőek, és kialakításuktól függően nagyon eltérő eredményekhez vezetnek. Ez az összefoglaló tudományos alapokon nyugvó áttekintést nyújt az egyes szakpolitikák szén-dioxid-csökkentési lehetőségeiről, és összefoglalja a munkaidő-csökkentés és az egyetemes alapszolgáltatások társadalmi hatásairól szóló meglévő tudományos szakirodalmat. A kutatások és a konzultációk rávilágítanak arra, hogy a munkaidő-csökkentés méltányos és hatékony lehet, ha minden munkavállaló munkaidejét és keresetét csökkentik, ugyanakkor állami támogatással pótolják a kiszolgáltatottabb munkavállalók elmaradt jövedelmét. A kibocsátás hatékony és igazságos csökkentése érdekében mindenkinek kevesebbet kellene dolgoznia, de nem mindenkinek kellene kevesebbet keresnie. Az egyetemes alapszolgáltatások azonban akkor a leghatékonyabbak, ha egyenlően hozzáférhetőek, ha a lehető legalacsonyabb szén-dioxid-kibocsátású változatban valósítják meg, és ha demokratikus módon, állampolgári közgyűlésekkel vagy hasonló modellekkel biztosítják. Például, a csökkentett szén-dioxid-kibocsátás figyelembevételével és a helyi lakossággal konzultálva épített állami lakások nagyobb eséllyel lesznek ökológiai, politikai és gazdasági szempontból is fenntarthatóbbak.

A JÓLÉTTEL ÉS AZ ÉGHAJLATTAL KAPCSOLATOS KÖZÖS MEGKÖZELÍTÉSEK SZÜKSÉGESSÉGE

- Az olyan hatékony éghajlat-politikák, mint a fogyasztás csökkentése, a nagy kibocsátású iparágak visszaszorítása és a nem megújuló energia árának emelése, gyakran olyan elosztási hatásokkal járnak, amelyek többek között a kiszolgáltatott csoportokat, például az alacsony jövedelmű háztartásokat, az alacsonyan képzett munkavállalókat, a mezőgazdasági dolgozókat és a vidéki lakosságot terhelik. Ez súlyosítja a politikai polarizációt és a társadalmi megosztottságot, valamint növelheti az energiaszegénységet. Az éghajlat és a jólét közötti kompromisszum az emberi szükségletek kielégítése és a környezeti terhelés csökkentése között fennálló ellentéteket hangsúlyozza, ahelyett, hogy kölcsönösen előnyös megoldásokat határozná meg. Az éghajlat- és szociálpolitika integrálásának elmulasztása figyelmen kívül hagyja azt a tényt is, hogy az egészséges környezet létfontosságú a társadalom hosszú távú egészségéhez. Másképp kifejezve, **ezek a lehetőségek alapvető fontosságúak a Párizsi Klímaegyezmény és az Európai Unió Green Deal célkitűzéseinek eléréséhez, miközben csökkentik a társadalmi feszültségek kockázatát.**
- A magas jövedelmeket csökkentő jóléti szakpolitikák szintén pozitív hatással vannak az éghajlatra. A magas jövedelműek a háztartások fogyasztásából származó kibocsátások jóval nagyobb hányadáért felelősek, mint a lakosság többi része (UNEP, 2020; Oxfam, 2020). Az EU-ban a kibocsátók felső 10%-a az összes kibocsátás 41%-áért felelős, többért, mint a kibocsátók alsó 50%-a együttevén (Chancel, 2022). **Az egyenlőtlenségek elleni küzdelem környezetvédelmi szempontból is előnyös.**
- Ez a szakpolitikai összefoglaló hat olyan jóléti szakpolitikát mutat be (garantált munkahelyek, jövedelemplafonok, munkaidő-csökkentés, ingyenes tömegközlekedés, épületfelújítási programok, valamint egyetemes alapszolgáltatások), amelyek létfontosságúak az éghajlatváltozás mérséklése szempontjából. **Az EU Másfélfokos projekt** részeként végzett szakmai Delphi-folyamat során a projekt partnerek **az egyes szakpolitikák rövid és középtávú (2025 és 2050 közötti) kívánatosságát és megvalósíthatóságát vizsgálták.**
- A **munkaidő-csökkentés** (WTR - Work Time Reduction) és az **egyetemes alapszolgáltatások** (UBS - Universal Basic Services) tűntek ki rendkívül kívánatos és megvalósítható szakpolitikai megoldásoknak. Az ezekkel kapcsolatos szakpolitikák erősen kontextusfüggőek, és kialakításuktól függően nagyon eltérő eredményekhez vezetnek.

SZAKPOLITIKAI AJÁNLÁSOK:

Olyan nemzeti vagy ágazati szintű szakpolitikák végrehajtása szükséges, amelyek egységesen csökkentik a munkaidőt.

- Az alacsony jövedelmű csoportok alacsony kibocsátási aránya, tevékenységeik alacsonyabb szén-dioxid-intenzitása és a jólétük megőrzéséhez szükséges jövedelem megőrzésének szükségessége azt támasztja alá, hogy a munkaidő-csökkentéssel kapcsolatos szakpolitikákból származó jövedelemcsökkentést arányosan kell elosztani, a magas jövedelmű csoportok számára nagyobb mértékű csökkentéssel.
- Ennek érdekében az ágazati vagy nemzeti munkaidő-csökkentéssel kapcsolatos szakpolitikáknak háromoldalú költségmegosztást kell biztosítaniuk az állam, a munkavállalók és a munkáltatók között, és további állami támogatásokat kell tartalmazniuk az alacsony jövedelmű munkavállalók jövedelmének védelme érdekében.
- Az állam képviselői vagy a szakszervezetek olyan kedvező ágazati megállapodásokról is tárgyalhatnak, amelyek mentén a legnagyobb kibocsátású iparágakban csökkentik a munkaidőt.

A meglévő szociális szolgáltatások kiterjesztése egy egyetemes alapszolgáltatási keretrendszerre, amely biztosítja a megfizethető és egyetemes hozzáférést az egészségügyi ellátásokhoz, a gyermekgondozáshoz, a közlekedéshez, az állami bérlakhatáshoz, a távközléshez, az energiához és az oktatáshoz.

- Az alapvető szükségletek biztosítása csökkenteni fogja az éghajlati válságok és a gazdasági zavarok által kiváltott társadalmi feszültségeket és a zöld átállással szembeni esetleges politikai ellenállást.
- A demokratikusan nyújtott szolgáltatások, mint például az állami bérlakások, szigorúbb környezetvédelmi elvárások előírásával és fenntartható anyagok előnyben részesítésével csökkenthetik a kibocsátást.
- Az ápolási ágazatba való befektetés, például az egészségügyi és gyermekgondozási szolgáltatások kínálatának bővítésével, új, alacsony szén-dioxid-kibocsátású munkahelyeket teremthet, mely a meglévő munkavállalókat valószínűleg a környezetileg fenntarthatóbb ápolási munkák irányába tereli.

AZ AJÁNLÁSOK TUDOMÁNYOS HÁTTERE

A JÓLÉTI SZAKPOLITIKÁK ÉS AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁS MÉRSÉKLÉSE

A Párizsi Megállapodásban kitűzött másfélfokos cél elérése azt jelenti, hogy az emberi tevékenységből származó szén-dioxid-kibocsátást a még fennmaradó és rendelkezésre álló globális szén-dioxid-kibocsátási kereten belül kell visszafogni. Az EU 27 tagállamában ehhez 2030-ig a háztartások szén-dioxid-kibocsátását a 2015-ös szinthez képest közel 70%-kal, 2050-ig pedig több mint 90%-kal kell csökkenteni. E csökkentés mértéke és sebessége jelentős társadalmi átalakulást igényel. A hatékony jóléti szakpolitikák segíthetnek enyhíteni a kapcsolódó társadalmi feszültségeket.

Számos jóléti szakpolitika támogathatja a Másfélfokos társadalomra való áttérést. Ezek a lehetőségek a jólét, az ellenállóképesség és a méltányosság előmozdítására irányulnak, miközben az éghajlatváltozás okozta kihívásokkal is foglalkoznak. Ebben az összefoglalóban a jóléti szakpolitikákat úgy csoportosítottuk, hogy a munkához való jogot, a jövedelem és a munkaidő szempontjait érintő szakpolitikákat a **munkaügyi szakpolitikákba**, amelyek pedig a mindenki számára alapvető szükségletek kielégítését szolgáló minőségi szolgáltatások állami biztosítására összpontosítanak, a **közszolgáltatásokba** soroltuk. Az EU Másfélfokos Életmód projekt keretében a konzorciumi partnerek öt EU-s tagállam (Németország, Magyarország, Lettország, Spanyolország és Svédország) szakpolitikai szakértőivel folytattak konzultációt, egy úgynevezett szakértői Delphi-folyamat részeként. A megbeszélésekből a következő szakpolitikai javaslatok születtek.

Munkaügyi szakpolitikák

A konzultáció során nagy hangsúlyt kaptak, és a zöld átállással kapcsolatos szakirodalomban is széles körben megjelenő kiemelkedő munkaügyi szakpolitikák közé tartoznak a garantált munkahelyek, a jövedelmi plafonok és a munkaidő csökkentése.

A **garantált munkahelyek** olyan állandó programokra utalnak, amelyek elsődleges célja, hogy mindenki számára hozzáférhető legyen a megélhetést biztosító munkalehetőség (Tcherneva, 2019; Alcott, 2013). A jó minőségű, jól fizetett munkahelyek ösztönzésével ezek a programok képesek megfelelő módon kezelni a munkanélküliséget és az alacsony fizetésű munkahelyeket, ezáltal csökkentve a szegénységet, miközben elősegítik a társadalmi befogadást és a jövedelmi egyenlőséget. A társadalmi és környezeti előnyök megteremtése érdekében a garantált munkahelyek programjai előnyben részesíthetik a nők, az alacsony jövedelműek és az alacsony képzettségűek számára a munkalehetőségeket az alacsony szén-dioxid-intenzitású ágazatokban, amelyek támogatják a környezet- és éghajlatvédelmi célokat.

A **jövedelemhatárok**, mint felső jövedelmi plafonok vagy jövedelemarányok bevezetése elősegítheti az egyenlőbb társadalom kialakulását és a társadalmi kohéziót (Khan et al., 2022). Tekintettel a jövedelem és a szén-dioxid-kibocsátás között fennálló összefüggésre, a magas jövedelműekre vonatkozó jövedelemhatárok csökkenthetik a luxusfogyasztásból származó szén-dioxid-kibocsátást.

A **munkaidő-csökkentést** gyakran a munkanélküliség és a környezeti hatások csökkentésének eszközeként szokták emlegetni (Antal et al., 2020; Gunderson, 2019; King & van den Bergh, 2017). Ez úgy érhető el, hogy megszakad az az ördögi kör, amelyben azért dolgozunk, hogy megkeressük a pénzt a fogyasztásunkhoz, és lehetővé válik a munka és a magánélet jobb egyensúlya, idő szabadul fel a gyermekgondozásra és személyes ápolásra, vagy önkéntes munkára.

Közzolgáltatások

Az ökológiailag fenntartható gazdaságra való gyors és átfogó átállás jelentős társadalmi-gazdasági fennakadást fog okozni. Ez a fennakadás - akár a fogyasztás csökkenése, akár a nem fenntartható iparágakban való foglalkoztatás csökkenése, vagy jelenjen meg ez akár a növekvő társadalmi feszültségek formájában - aránytalanul nagymértékben veszélyeztetheti a társadalom legkiszolgáltatottabb tagjait. A szociális szolgáltatásoknak fontos szerepet kell játszaniuk annak biztosításában, hogy a zöld átmenet igazságos, méltányos és eredményes legyen. A közzolgáltatások biztosítását célzó, a közel-múltban a tudományos szakirodalomban és a szakpolitikai dokumentumokban legtöbbször tárgyalt intézkedések közé tartozik az ingyenes tömegközlekedés, az energetikai szempontból nem hatékony épületek felújítási programjai és az egyetemes alapszolgáltatások kialakítása.

A legtöbb országban a személygépkocsi-használat felelős a legnagyobb mértékben a közlekedésből származó egy főre jutó szén-dioxid-kibocsátásért (Akenji et al., 2021). Az **ingyenes tömegközlekedés** biztosítása hozzájárulhat a szén-dioxid-kibocsátás és a forgalmi torlódások csökkentéséhez, valamint a levegőminőség és a közúti biztonság javításához (Štraub & Jaroš, 2019). Az ingyenes tömegközlekedés megvalósítása gondos tervezést igényel annak biztosítása érdekében, hogy az anyagilag fenntartható és a közösség igényeihez igazodó legyen.

A lakossági fűtés és hűtés jelentős mértékben járul hozzá a háztartások szén-dioxid-kibocsátásához. Az **energetikai szempontból nem hatékony épületek állami felújítási programjának** végrehajtása járható út lehet a lakhatásból eredő éghajlati hatások csökkentésére (Kirby, 2022). Egy ilyen program kormányzati finanszírozást és technikai támogatást foglalhatna magában az épületek energiahatékonyságának növelésére, a biztonsági funkciók javítására és a kialakításuk korszerűsítésére, hogy az megfeleljen a jelenlegi szabványoknak. A meglévő épületek felújítása szintén hozzájárul az új építkezésekből származó kibocsátások és egyéb hatások elkerüléséhez, és csökkenti az energiaszámlák pénzügyi hatását, ami különösen az alacsony jövedelmű háztartások számára fontos.

Az **egyetemes alapszolgáltatások** egy olyan javaslat, amely az alapvető szükségletek kielégítését célozza meg mindenki számára, a környezeti korlátok között (Coote, 2023). Napjainkban az olyan alapvető szolgáltatások, mint az ételkészítés, a lakhatás és az egészségügyi ellátás, egyenlőtlenül oszlanak meg, és a lakosság bizonyos szegmensei nem

férnek hozzá elégségesen. Az egyetemes alapszolgáltatásokkal kapcsolatos megközelítések szerint ezeket a szolgáltatásokat állami vagy közösségi intézmények nyújtják, mindenki számára ingyenes hozzáférést biztosítva. Míg az egyetemes alapszolgáltatások társadalmi előnyei azonnal láthatóak, az éghajlatváltozási hatások csökkentése abból eredhet, hogy a szolgáltatásokat alacsony szén-dioxid-kibocsátású megoldásokon keresztül nyújtják.

A KIVÁLASZTOTT SZAKPOLITIKÁK RÉSZLETESEN

Az ökológiailag fenntartható társadalomra való gyors átmenetnek csökkentenie kell a gazdagok fogyasztását anélkül, hogy ez a méltányosságot vagy az alacsony jövedelműek millióinak jólétét veszélyeztetné. Ennek megfelelően a projektben megkérdezett szakértők két olyan szakpolitikára szűkítették a fenti listát, amelyek együttesen képesek csökkenteni az ökológiai lábnyomot anélkül, hogy az alapvető szükségleteket veszélyeztetnék. Az első ilyen szakpolitika, a **munkaidő-csökkentés** úgy szorítaná le a fogyasztást, hogy egyrészt csökkentené a jövedelmeket, másrészt az egyének idejét a munkából a szabadidőbe csoportosítaná át. A második szakpolitika, a meglévő jóléti rendszereket terjesztené ki az **egyetemes alapszolgáltatások** megteremtése érdekében, magas szintű jólétet biztosítana a marginalizált közösségek és a csökkentett jövedelmű munkavállalók számára, miközben lehetővé tenné az államok számára, hogy gazdaságuk egyes részeit szén-dioxid-mentessé tegyék. A munkaidő-csökkentés és az egyetemes alapszolgáltatások együttesen olyan tervet biztosítanak a társadalmak számára, amely lehetővé teszi az éghajlati válsággal való szembenézést, miközben növeli a közös jólétet. Ugyanilyen fontos, hogy a szakértők úgy ítélték meg, mindkét szakpolitika megvalósítható 2030-ig.

Munkaidő-csökkentés

A munkaidő-csökkentéssel kapcsolatos szakpolitikák a jövedelmek szintjének csökkentése és az életmód megváltoztatása révén alacsonyabb fogyasztási szinteket eredményezhetnek, jelentősen csökkentve ezzel az ökológiai lábnyomot. A munkaidő-csökkentés társadalmi és ökológiai hatásai azonban még nem teljes mértékben ismertek. A politikai döntéshozók, szakszervezetek, munkaadók és kutatók már régóta érdeklődnek a munkaidő-csökkentésnek a munkavállalók jólétére, termelékenységére és foglalkoztatási arányára gyakorolt hatása iránt. A meglévő szakirodalom azt sugallja, hogy a munkaidő-csökkentéssel kapcsolatos szakpolitikák hatékonyan javíthatják a jólétet és csökkenthetik a fogyasztást.

A munkaidő az elmúlt évszázad nagy részében világszerte csökkent, különösen a gazdag országokban. A csökkenés azonban az utóbbi évtizedekben lelassult (Huberman és Minns, 2007; Feenstra et al., 2015). Az OECD-országok körében az átlagos éves munkaidő 2010 és 2019 között enyhén, 1799 óráról 1767 órára csökkent, majd a világjárvány idején 1687 órára esett vissza, de a következő két évben ismét emelkedett (OECD, 2022). Támogatói azzal

érvelnek, hogy a munkaidő-csökkentés enyhítheti a munkanélküliséget, elősegítheti a jobb egészségügyi állapotot, a boldogságot és a termelékenységet a munkavállalók között, valamint átrendezi a fizetetlen ápolási munka szegmensét. Kritikusai viszont megjegyzik, hogy a munkaidő-csökkentés növelheti a cégek fajlagos költségeit, ami magasabb árakat és alacsonyabb beruházásokat eredményezhet, valamint csökkenti a jövedelmeket és növeli a munkavállalók bizonytalanságát (De Spiegelaere, S. és Piasna, A., 2017).

Az Európai Szakszervezeti Kezdeményezés (ETUI) a munkaidő-csökkentési rendszerekkel kapcsolatos meglévő szakirodalom áttekintése során arra a következtetésre jutott, hogy a legtöbb helyi és nemzeti kísérlet vegyes eredményeket ért el a kívánt célok elérésében. Sok önkéntes csökkentési program (amelyet a munkáltatók és a munkavállalók kezdeményeztek) hatékonynak bizonyult az elbocsátások elleni védekezésben, és néhány esetben – elsősorban Svédországban – növelte a foglalkoztatási rátát. Az önkéntes csökkentéseket vállalati vagy nemzeti szinten ösztönző szakpolitikák gyakran jelentős reálbércsökkenéssel jártak a foglalkoztatás védelméért cserébe, és növelték a részmunkaidősök számát, különösen az alacsony jövedelmű munkavállalók körében. Az önkéntes rendszerek kevésbé változtatták meg a háztartásokban végzett ápolási munka egyensúlyát vagy az általános munkahelyi intenzitás mértékét. A kollektív csökkentések, mint például a Franciaországban bevezetett program, szélesebb körben osztották meg a költségeket a munkavállalók, a munkaadók és az állam között, és kevésbé hatékonyan csökkentették a munkanélküliséget, ellenben ösztönözték a teljes munkaidős foglalkoztatás növelését és a nemi szerepek kismértékű változását. Az ETUI minden példában arra a következtetésre jutott, hogy a programok sikere nagymértékben függött attól, hogy mennyire alkalmazkodtak a helyi körülményekhez, beleértve a munkaerőpiacokat, az irodai kultúrát és a nemi normákat. (De Spiegelaere, S., and Piasna, A., 2017).

A munkaidő-csökkentéssel kapcsolatos szakpolitikák az éghajlatra is hatással vannak. A munkaidő-csökkentés ökológiai hatásait övező kérdés középpontjában az áll, hogy a munkaidő-csökkentés mérsékeli-e a fogyasztást azáltal, hogy a felszabaduló időt és jövedelmet a fenntartható szabadidő és gondoskodás felé fordítja, vagy a munkavállalók a többletidőt szén-dioxid-intenzív tevékenységekre, például utazásra fordítják. Emellett az is lényeges, hogy az ökológiai lábnyomok elsősorban idő- vagy jövedelemérzékenyek. Azok a kezdeményezések, amelyek nem megfelelően irányozzák meg a munkaidő-csökkentéssel kapcsolatos szakpolitikákat, növelhetik annak valószínűségét, hogy a munkaidő vagy a jövedelem csökkenése olyan negatív externáliákkal jár, mint például a megnövekedett légi közlekedés, amelyek meghaladják a munka és a jövedelem csökkenéséből származó kezdeti ökológiai megtakarításokat.

A munkaidő-csökkentés ökológiai dimenzióiról kiterjedt és egyre bővülő szakirodalom áll rendelkezésre. Antal és munkatársai (2020) metaanalízist végeztek a meglévő kutatásokról, és megállapították, hogy a korábbi tanulmányok nem voltak egyértelműek a munkaidő-csökkentés és a kibocsátások közötti kapcsolatot illetően, elsősorban a nagymértékben eltérő módszertanú tanulmányok összehasonlításának nehézségei miatt. Mallinson és

Cheng (2021) az USA-ban erős korrelációt találtak az átlagos munkaidő és az államokra kiterjedő széndioxid-kibocsátás között. Ezt a megállapítást Fremstad és munkatársai (2019) is alátámasztják, akik kiszámították, hogy a munkaidő-csökkentési politikák, bár szerényebb mértékben, de csökkentették a szén-dioxid-kibocsátást.

A svájci munkavállalók körében végzett hosszú távú vizsgálat során Neubert és munkatársai (2022) megállapították, hogy a munkaidő-csökkentés pozitívan befolyásolta a kibocsátást okozó viselkedést és növelte a jólétet. A csökkenés nagy részét inkább a jövedelemcsökkenés, mintsem a munkaidő csökkentése okozta. Konkrétan, a munkaidő-csökkentés utáni alacsonyabb jövedelmek által csökkentették a kibocsátást, hogy kisebbek lettek a ruházati kiadások, kisebb lakhelyre költöztek a családok, valamint mérséklődött az autó- és légi közlekedés mennyisége. A kevesebb munkaidő eközben csökkentette a munkavállalók autóval történő munkába járásának gyakoriságát is. Nässén és Larsson (2015) hasonló módon kimutatták, hogy a svéd háztartások körében a munkaidő 1%-os csökkentése 0,8%-kal csökkentette a karbon kibocsátást. A csökkenést szinte kizárólag a jövedelemcsökkenést követő fogyasztáscsökkenésnek tulajdonítják. Ezzel szemben Shao és Rodriguez-Labajos (2016) azt találta, hogy míg a fejlett országokban a munkaidő növekedésével arányosan együtt nő a kibocsátás, addig a fejlődő országokban, ahol a többletjövedelmet nem a szén-dioxid-intenzív szabadidő eltöltésére költik, ez a tendencia nem érvényesül. Továbbá egy későbbi tanulmányban Shao és Shen (2017) 15 gazdag európai nemzetet vettek górcső alá, és azt találják, hogy 2000 óta a munkaidő és a kibocsátás a fejlődő nemzetekhez hasonló módon szétváltak.

Egyre több, de nem egységes bizonyíték van arra, hogy a munkaidő-csökkentéssel kapcsolatos szakpolitikák elsősorban a jövedelmek csökkentése révén csökkentik a kibocsátást. Ezzel párhuzamosan a munkaidő-csökkentés általános makrogazdasági hatásairól szóló szakirodalom azt sugallja, hogy a munkavállalók és a háztartások jólétére a legnagyobb előnyöket nyújtó programok az elbocsátások megelőzésére irányuló ideiglenes intézkedések, vagy a reálbéreket csak minimálisan csökkentő programok voltak. Ebben az összefüggésben a politikai döntéshozóknak gondosan kell navigálniuk a környezetvédelem nevében történő jövedelemcsökkentés, valamint a jólét megóvására irányuló jövedelem megőrzési programok ellenirányú feszültségei között.

Egyetemes alapszolgáltatások

Az egyetemes alapszolgáltatások olyan állami és kollektíven biztosított szolgáltatások, amelyek mindenki számára kielégítik az alapvető szükségleteket. Az első fogalomalkotástól kezdve az egyetemes alapszolgáltatások az emberi szükségleteket tágan definiálták, mint a társadalom minden tagjának "részvételét, egészségét és kritikai autonómiáját" (Doyal és Gough, 1991), valamint "hovatartozását, testi integritását és gyakorlati értelmét" (Nussbaum, 2000). Az egyetemes alapszolgáltatások rendszerének kiépítése magában foglalja a meglévő jóléti állapotok kibővítését, melybe beletartozik a tiszta levegő és víz, a táplálkozás, a gyermek- és egészségügyi ellátás, az oktatás, a lakhatás, az energia, a biztonság, a

közlekedés és a digitális kommunikáció biztosítása. Az egyetemes alapszolgáltatások átalakítják azt is, hogy a jóléti államok miként nyújtják szolgáltatásaikat. Ahelyett, hogy a szolgáltatásokat a kiváltságos vezetők által a rászorulóknak nyújtott ajándékoknak tekintenék, az egyetemes alapszolgáltatások rendszere a demokratikus párbeszédet helyezi előtérbe, amely lehetővé teszi a közösség tagjai számára, hogy megfelelő ráhatásuk legyen a nyújtott szolgáltatások fajtájára és mikéntjére. Fontos, hogy az egyetemes alapszolgáltatások filozófiája azt is elismeri, hogy az emberiség alapvető szüksége a fenntartható ökoszisztéma. Az egyetemes alapszolgáltatások nem az általános jólétet szándékozik biztosítani egy jól működő bolygó kárára, hanem a közszolgáltatások tervezésénél az éghajlatvédelmi intézkedéseket helyezi a középpontba, hogy a politikai-gazdasági döntéseket a bioszféra realitásaihoz igazítsa (Coote, 2023).

Az egyetemes alapszolgáltatásokat nagyrészt, de nem kizárólagosan egy demokratikusan elszámoltatható államnak kell biztosítani. A szolgáltatások közvetlen nyújtása mellett a központi kormányoknak és a helyi önkormányzatoknak biztosítaniuk kell a társadalmi-gazdasági csoportok egyenlő hozzáférési jogait, a szociális engedélyezés révén normákat és kötelezettségeket kell megállapítaniuk és betartatniuk, a szükséges pénzeszközöket be kell gyűjteniük és be kell fektetniük, és a különböző helyi körülményeknek megfelelően ösztönözniük kell a szolgáltatásnyújtás változatos modelljeit. Az államnak a legitimitás és a hatékonyság maximalizálása érdekében a civil társadalmi csoportok sokféle formájával – köztük szakszervezetekkel, szövetségekkel, nonprofit- és civil szervezetekkel – kell partnerségre lépnie (Coote, 2023).

Számos ország és önkormányzat már most is az egyetemes alapszolgáltatások elveivel – például az egyetemességgel, a decentralizált döntéshozattal és a dekommodifikációval – összhangban lévő szolgáltatásokat nyújt. A norvég kormány egyéves kortól hatéves korig folyamatos gyermekgondozást biztosít minden állampolgár számára. Ezt a "minden gyermek számára biztosított férőhelyre vonatkozó jogi garanciát összességében alacsony és jövedelemfüggő díjakkal kombinálja" (Ellingsaeter, 2014: 53-76). A magáncégek további gyermekgondozási fedezetet nyújtanak anélkül, hogy az állami rendszerből hátrányt szenvednének, mivel az állam továbbra is fedezi a gyermekgondozási költségek nagy részét, a magánfedezetű ellátások díjait korlátozza, szigorú szabályokat ír elő a személyzet képzettségére vonatkozóan, a nyereséget az "ésszerű" mértékre korlátozza, és biztosítja, hogy a szülők helyet kapjanak az óvodák vezetőségében (Coote, 2023). Az államilag biztosított és általános gyermekgondozás fontos példája annak, hogy az egyetemes alapszolgáltatások az ökológiai korlátok tiszteletben tartása mellett hatékonyan előmozdíthatják a jólétet. Az egészségügy általánosabb vizsgálata betekintést nyújt az egyetemes alapszolgáltatások éghajlati előnyeibe. A jelentősen privatizált egészségügyi rendszerek (ahol az egészségügyi kiadásokból való magánrészesedés aránya nagyobb), mint például az amerikai, az egyesült királysági és az ausztrál, kevésbé teljes körűen elégítik ki a gyermekek és családok alapvető szükségleteit (OECD, 2020), és nagyobb a karbonlábnyomuk, mint a túlnyomórészt állami rendszereknek (Pichler et al., 2019). A gyermekgondozási szolgáltatások bővítése emellett jelentős számú alacsony szén-dioxid-

kibocsátású munkahely létrehozásával csökkentheti a kibocsátást (Isser, 2019).

Az egyetemes alapszolgáltatásoknak a biztonságos, sok összeköttetéssel ellátott, gyakori, megbízható és megfelelően finanszírozott közösségi közlekedést, valamint gyalog- és kerékpárutakat is biztosítani kell. A közösségi közlekedés éghajlati előnyei egyértelműek. Az Egyesült Államokban a közösségi közlekedéssel való utazás 45%-kal csökkenti a széndioxid-kibocsátást az átlagos kibocsátású autóval való közlekedéshez képest (Pei, 2021). Az ENSZ becslése szerint az autóról a tömegközlekedésre való áttérés akár évi 2,2 tonna szén-dioxid-kibocsátás csökkentést is eredményezhet egyéni szinten, az autómentes életmód pedig akár 3,6 tonnával is csökkentheti azt (Egyesült Nemzetek Szervezete). Világszerte a buszok és vonatok átlagosan fele annyi károsanyag-kibocsátást okoznak, mint az autók (Nemzetközi Energiaügynökség, 2019). Ha az alacsony szén-dioxid-kibocsátású közlekedésre úgy tekintenénk, mint egy univerzális és szükséges szolgáltatásra, az lehetővé tenné, hogy a lehető legtöbb ember számára valóban hasznos legyen, és egyre szélesebb körben fogadná el a társadalom.

FŐBB TANULSÁGOK

Összefoglalva, fontos lenne, hogy a politikai döntéshozók komolyan számításba vegyék a munkaidő-csökkentéssel és az egyetemes alapszolgáltatásokkal kapcsolatos szakpolitikákban rejlő lehetőségeket a jólét fokozása és az ökológiai lábnyom csökkentése érdekében, de figyelmesnek is kell lenniük, hogy jól el tudjanak igazodni az ezzel járó kompromisszumok között. Az egyetemes alapszolgáltatásokkal kapcsolatos programok sikere a helyi körülményektől függ, és mind a környezeti, mind a jóléti célok elérése árnyalt megközelítést igényelhet. Az egyetemes alapszolgáltatások egy átfogó keretet kínálnak az alapvető szolgáltatások nyújtására, a demokratikus érdekek és az ökológiai fenntarthatóság összehangolásával. A politikai döntéshozóknak előnyben kell részesíteniük azon egyetemes alapszolgáltatásokat, melyek előmozdítják a demokratikus párbeszédet, az éghajlatvédelmi fellépést és az egyetemes hozzáférést, mint például a közösségi közlekedés, amely jelentősen csökkenti a szén-dioxid-kibocsátást. A jólét, az ökológiai célok és a társadalmi igények egyensúlyban tartása alapvető fontosságú, és a hatékony szakpolitikai intézkedések hozzájárulhatnak egy fenntarthatóbb és igazságosabb jövőhöz.

RÓLUNK

Az EU Másfél fokos életmód projekt kutatói csapata tíz partnerszervezetből áll: egyetemek, kutatóintézetek és non-profit szervezetek Németországból, Magyarországról, Finnországból, Hollandiából, Lettországból, Spanyolországból és Svédországból.

LÉPJEN VELÜNK KAPCSOLATBA!

Látogassa meg honlapunkat magyarul: masfelfokoseletmod.hu

Látogassa meg honlapunkat angolul: onepointfivelifestyles.eu

Írjon nekünk: info@onepointlifestyles.eu

Kövessen minket:

Facebook: www.facebook.com/EU1.5Lifestyles

LinkedIn: www.linkedin.com/company/eu-1-5-lifestyles

Twitter: twitter.com/1pt5lifestyles

A projekt az Európai Unió Horizont 2020 kutatási és innovációs programja támogatásával jött létre, a 101003880. számú támogatási szerződés révén.

A tartalomért kizárólag a szerzők viselik a felelősséget. Nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió véleményét. Sem az Európai Éghajlat-, Infrastruktúra- és Környezetvédelmi Végrehajtó Ügynökség (CINEA), sem az Európai Bizottság nem felelős a benne foglalt információ felhasználásáért.

REFERENCIÁK

- Antal, M, et al. (2021). *Environmental Research Letters*, 16(1).
<https://doi.org/10.1088/1748-9326/abceec>
- Askenazy, P. (2013). Working time regulation in France from 1996 to 2012. *Cambridge Journal of Economics*, 37(2), 323–347. <https://doi.org/10.1093/cje/bes084>
- Chancel, L. (2019). Global carbon inequality over 1990–2019. *Nature Sustainability*, 5, 931–938,
<https://doi.org/10.1038/s41893-022-00955-z>
- Coote, A. (2023). Universal Basic Services: Provisioning for Our Needs Within a Fair Consumption Space, Think Piece series, Hot or Cool Institute, Berlin.
- De Spiegelaere, S., & Agnieszka, P. (2017). The Why and How of Working Time Reduction. European Trade Union Institute. Retrieved from:
<https://www.etui.org/sites/default/files/2020-07/The%20why%20and%20how%20of%20working%20time%20reduction-2017-WEB-2.pdf>.
- De Spiegelaere, S., & Piasna, A. (2017). The why and how of working time reduction. European Trade Union Institute. ISBN 978-2-87452-466-0
- Doyal, L., & Gough, I. (1991). *A Theory of Human Need*, Palgrave Macmillan, London.
- Ellingsaeter, A. (2014). Towards universal quality early childhood education and care: the Norwegian model, in Gambero, L., Stewart, K., and Waldfogel, J. (2014), *An Equal Start? Providing Quality Early Education and Care for Disadvantaged Children*, Bristol University Press.
- Fagnani, J. & Letablier, M-T. (2004). Work and Family Life Balance The Impact of the 35-Hour laws in France. *Work, Employment & Society*, 18, 551-572.
<https://doi.org/10.1177/0950017004045550>.
- Feenstra, R.C., Inklaar, R., and Timmer, M.P. (2015). The Next Generation of the Penn World Table. *American Economic Review*, 105(10), 3150-3182. www.ggdc.net/pwt
- Fremstad, A., et al. (2019). Work Hours and CO₂ Emissions: Evidence from U.S. Households.

A projekt az Európai Unió Horizont 2020 kutatási és innovációs programja támogatásával jött létre, a 101003880. számú támogatási szerződés révén.

A tartalomért kizárólag a szerzők viselik a felelősséget. Nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió véleményét. Sem az Európai Éghajlat-, Infrastruktúra- és Környezetvédelmi Végrehajtó Ügynökség (CINEA), sem az Európai Bizottság nem felelős a benne foglalt információ felhasználásáért.

Review of Political Economy, 31(1), 42–59.
<https://doi.org/10.1080/09538259.2019.1592950>.

Fritz, M., & Koch, M. (2019). Public Support for Sustainable Welfare Compared: Links between Attitudes towards Climate and Welfare Policies. *Sustainability*, 11(15), 4146.
<http://dx.doi.org/10.3390/su11154146>

Huberman, M., & Minns, C. (2007). The times they are not changin': Days and hours of work in Old and New Worlds, 1870–2000. *Explorations in Economic History*, 44, 538–67.

International Energy Agency. (2019). GHG Intensity of Passenger Transport Modes.
<https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/ghg-intensity-of-passenger-transport-modes-2019>.

Isser, M. (2019). A Low-Carbon Economy Will Be Built By Nannies, Caregivers and House Cleaners. *In These Times*. <https://shorturl.at/kuCDO>

Mallinson, D.J., & Cheng, K. (2022). The Relationship between State-Level Carbon Emissions and Average Working Hours in the United States: A Replication Study. *Environmental Sociology*, 8(1), 88–93. <https://doi.org/10.1080/23251042.2021.1975350>.

Méda D., & Larrouturou, P. (2016). Einstein avait raison: il faut réduire le temps de travail. Ivry-sur-Seine. Les Editions de l'Atelier.

Nässén, J., & Larsson, J. (2015). Would Shorter Working Time Reduce Greenhouse Gas Emissions? An Analysis of Time Use and Consumption in Swedish Households. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 33(4), 726–45.
<https://doi.org/10.1068/c12239>.

Neubert, S., et al. (2022). Free Days for Future? Longitudinal Effects of Working Time Reductions on Individual Well-Being and Environmental Behaviour. *Journal of Environmental Psychology*, 82. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101849>.

Nussbaum, M. (2000). *Women and Human Development: The Capabilities Approach*, Cambridge University Press.

Organisation for Economic Cooperation and Development. (2020), *Is Childcare Affordable? Policy Brief on Employment, Labour and Social Affairs*, OECD, Paris, oe.cd/childcare-brief-2020

Organisation for Economic Cooperation and Development. (2022). *OECD Data Explorer, Average*

A projekt az Európai Unió Horizont 2020 kutatási és innovációs programja támogatásával jött létre, a 101003880. számú támogatási szerződés révén.

A tartalomért kizárólag a szerzők viselik a felelősséget. Nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió véleményét. Sem az Európai Éghajlat-, Infrastruktúra- és Környezetvédelmi Végrehajtó Ügynökség (CINEA), sem az Európai Bizottság nem felelős a benne foglalt információ felhasználásáért.

annual hours actually worked per worker. www.data-explorer.oecd.org

Otto, A., & Gugushvili, D. (2020). Eco-Social Divides in Europe: Public Attitudes towards Welfare and Climate Change Policies. *Sustainability*, 12(1), 404; <https://doi.org/10.3390/su12010404>

Qing-long, S., & Rodríguez-Labajos, B. (2016). Does Decreasing Working Time Reduce Environmental Pressures? New Evidence Based on Dynamic Panel Approach. *Journal of Cleaner Production*, 125, 227–35. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.03.037>.

Seifert, H., & Trinczek, R. (2000). New approaches to working time policy in Germany: The 28,8 hour working week at Volkswagen Company. *WSI-Diskussionspapier*, No. 80.

Sisson, K. (2012). Pacts for Employment and Competitiveness: Concepts and Issues. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Retrieved from: <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/2012/pacts-employment-and-competitiveness-concepts-and-issues>

UCLA Transportation. (2021). 5 Environmental Benefits of Sustainable Transportation. <https://shorturl.at/gFNS6>

United Nations. (2019). Your Guide to Climate Action: Transport. <https://www.un.org/en/actnow/transport>. 2019.

A projekt az Európai Unió Horizont 2020 kutatási és innovációs programja támogatásával jött létre, a 101003880. számú támogatási szerződés révén.

A tartalomért kizárólag a szerzők viselik a felelősséget. Nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió véleményét. Sem az Európai Éghajlat-, Infrastruktúra- és Környezetvédelmi Végrehajtó Ügynökség (CINEA), sem az Európai Bizottság nem felelős a benne foglalt információ felhasználásáért.